

UDK: 316.652.2

Jamshid YARLAKABOV,
O'zbekiston Milliy universiteti mustaqil tadqiqotchisi
E-mail: arlakabovzamsid77@gmail.com

F.f.d S.Axrороva taqrizi asosida

ZAMONAVIY JAMIYATDA JAVOBGARLIK VA MA'SULIYAT UYG'UNLIGI

Аннотация

Maqolada erkinlik va zaruriyat tushunchalarining ijtimoiy-falsafiy mohiyati tahlil qilinadi. Muallif bu tushunchalarning inson va jamiyat hayotidagi o'rini, ularning o'zaro dialektik bog'liqligini tarixiy va zamonaviy kontekstda yoritadi. Shuningdek, globallashtirish, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy institutlar doirasida erkinlik va zaruriyatning muvozanati ochib beriladi.

Kalit so'zlar: erkinlik, zaruriyat, ijtimoiy falsafa, dialektika, jamiyat, axloq, qonuniyat, globallashtirish, shaxs, huquq, tartib, tanlov, barqarorlik, ijtimoiy institutlar.

СОГЛАСОВАННОСТЬ ОТВЕТСТВЕННОСТИ И ОБЯЗАННОСТЕЙ В СОВРЕМЕННОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация

В статье анализируется социально-философская сущность понятий свободы и необходимости. Автор раскрывает их роль в жизни человека и общества, а также их диалектическую взаимосвязь в историческом и современном контексте. Также рассматривается баланс между свободой и необходимостью в условиях глобализации, моральных норм и социальных институтов.

Ключевые слова: свобода, необходимость, социальная философия, диалектика, общество, мораль, закономерность, глобализация, личность, право, порядок, выбор, стабильность, социальные институты.

HARMONY OF RESPONSIBILITY AND ACCOUNTABILITY IN MODERN SOCIETY

Annotation

The article analyzes the socio-philosophical essence of the concepts of freedom and necessity. The author explores their role in human and social life, as well as their dialectical interrelation in historical and contemporary contexts. The balance between freedom and necessity is also examined in the framework of globalization, moral norms, and social institutions.

Key words: freedom, necessity, social philosophy, dialectics, society, morality, regularity, globalization, individual, law, order, choice, stability, social institutions.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda mas'uliyat va javobgarlik masalalari alohida ahamiyatga ega, chunki ular hayotning barcha sohalariga - siyosat va iqtisoddan tortib ta'lim va kundalik ijtimoiy o'zaro munosabatlarga ta'sir qiladi. Globallashtirish, raqamlashtirish va demokratik institutlarning rivojlanishi tashkilotlar va shaxslar faoliyatida oshkorlikni oshirishga, jamiyatni halollik, axloq va meyorlarga rioya qilishga talabchanligini oshirishga xizmat qilmoqda. Mas'uliyatni shaxs yoki tashkilotning o'z harakatlari va oqibatlar uchun javobgarlikka ongli ravishda tayyorligi sifatida ko'rish mumkin. O'z navbatida, javobgarlik o'z faoliyati to'g'risida boshqa odamlar yoki tuzilmalarga hisobot berish zarurligini anglatadi. Bu ikki tushuncha bir-biri bilan chambarchas bog'liq: javobgarliksiz javobgarlik faqat deklaratsiya bo'lib qolishi mumkin, mas'uliyatsiz esa javobgarlik real natijalarga olib kelmaydigan rasmiy nazoratga aylanishi mumkin. Mavzuning dolzarbligi zamonaviy chaqiriqlar - iqtisodiy inqirozlar, siyosiy beqarorlik, ijtimoiy ziddiyatlar va axborot ta'sirining kuchayishi sharoitida mas'uliyat va javobgarlik o'rtasidagi muvozanat barqaror va adolatli jamiyatning eng muhim shartiga aylanib borayotgani bilan bog'liq. Tashabbusni bostirmasdan yoki ortiqcha nazoratni yaratmasdan bu uyg'unlikka qanday erishish mumkin? Barcha darajadagi - shaxsdan tortib to' davlatgacha bo'lgan mas'uliyat madaniyatini qanday shakllantirish kerak? Bu masalalar chuqur o'ylashni va samarali yechim izlashni talab qiladi. Mas'uliyat va javobgarlik jamiyat barqarorligi va samaradorligini ta'minlaydigan asosiy tamoyillardir. Bu tushunchalar shaxsiy axloqiy tamoyillardan tortib, davlat

institutlari va korporativ boshqaruvgacha bo'lgan keng ko'lamli sohalarini qamrab oladi. Mas'uliyatni shaxs yoki tashkilotning o'z harakatlarning oqibatlarini tan olish va ularning natijalari uchun javobgarlikni o'z zimmasiga olish qobiliyati va tayyorligi sifatida aniqlash mumkin. U bir necha darajalarni o'z ichiga oladi: Shaxsiy javobgarlik shaxsning axloqiy va axloqiy meyorlarida, uning intizomi, halolligi va o'zini o'zi rivojlantirishida ifodalanadi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Erkinlik va zaruriyat masalasi qadimdan faylasuflar diqqat markazida bo'lgan. Gegel, Kant, Avgust Kont, Habermas, Bauman, Giddens va Kastels kabi mutafakkirlar erkinlik va zaruriyatni insoniy tanlov, ijtimoiy rivojlanish, huquq va ijtimoiy institutlar bilan bog'lab tahlil qilganlar. Gegel erkinlikni ongli zaruriyat deb ta'riflab, inson o'z harakatlarini muqarrar qonuniyatlarni tushunib olib amalga oshirgandagina haqiqiy erkin bo'la olishini ta'kidlaydi. Habermas esa erkinlikni ijtimoiy muhokama va institutlar orqali ro'yobga chiqadigan ijtimoiy hodisa sifatida ko'radi. Zamonaviy manbalarda esa zaruriyat ijobiy muammo sifatida qaraladi - ya'ni u insonni yangilik yaratishga undaydi.

Kasbiy mas'uliyat - ish sohasidagi meyorlar va standartlarga, shu jumladan halollik, malakalilik va halollik bilan bog'liq. Ijtimoiy mas'uliyat - shaxs yoki tashkilotning jamiyat hayotidagi ishtiroki, qonunlarga rioya qilish, muhtojlarga yordam berish va atrof-muhitga hurmat ko'rsatishni o'z ichiga oladi. Hisobdorlik - bu o'z harakatlarning boshqalarga hisobot berish zarurati. Bu mas'uliyatni tartibga soluvchi va uni deklarativ emas, balki

real qiladigan mexanizm sodir bo'ladi. Ichki - shaxs o'z harakatlarini mustaqil ravishda baholaydi, axloqiy tamoyillar va shaxsiy e'tiqodlar asosida harakat qiladi.

Tashqi - nazorat boshqa shaxslar, tashkilotlar yoki davlat organlari tomonidan, masalan, qonunchilik, moliyaviy hisobot yoki jamoatchilik nazorati orqali amalga oshirilganda. Shuni tushunish kerakki, javobgarlik faqat rasmiy nazorat va byurokratiya bilan cheklanmasligi kerak. Haqiqiy javobgarlik mexanizmlari mavjud bo'lmagan jamiyatda mas'uliyat hech qanday haqiqiy amalga oshirilmagan, shunchaki shiorga aylanishi mumkin. Biroq, har bir qadam qat'iy nazorat ostida bo'lgan haddan tashqari mas'uliyat tashabbusni bostirishga, xatolardan qo'rqishga va o'z vazifalarini yaxshilashga haqiqiy istaksiz bajarishga olib kelishi mumkin. Mas'uliyat va javobgarlik o'rtasidagi uyg'unlikka nazorat oqilona chegaralar doirasida mavjud bo'lganda erishiladi, shaffoflik va halollikni ta'minlaydi, lekin shaxs yoki tashkilotning erkinligi va mustaqilligini cheklamaydi. Bu, ayniqsa, tez o'zgarishlar moslashuvchanlikni va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini talab qiladigan bugungi jamiyatda muhim ahamiyatga ega. Mas'uliyat - bu insonning o'z harakatlarining oqibatlarini tushunish, qarorlar qabul qilish va natijalari uchun javobgar bo'lish qobiliyati va tayyorligi. U jamiyatning barqaror faoliyat yuritishida, ishonch, tartib va adolatni ta'minlashda asosiy o'rin tutadi. Mas'uliyat hayotning turli sohalarida turli shakllarni oladi. Shaxsiy javobgarlik shaxsning o'z harakatlari va o'zi va boshqalar oldidagi majburiyatlarini ichki anglashi bilan bog'liq. Unda axloqiy tamoyillar, o'z-o'zini tarbiyalash, halollik, o'z-o'zini rivojlantirish istagi va o'z qarorlari uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyati aks etadi. Shaxsning xarakterini shakllantirish orqali uning jamiyatdagi xatti-harakatlarining asosiga aylanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda tarixiy-falsafiy yondashuv, dialektik tahlil, tizimli tahlil va kontent-tahlil metodlaridan foydalanilgan. Erkinlik va zaruriyatga oid falsafiy qarashlar tarixiy rivojlanish bosqichlarida o'rganilib, ularning zamonaviy jamiyatdagi namoyon bo'lish shakllari izchil tahlil qilingan. Shuningdek, muqobil falsafiy maktablar qarashlari solishtirilib, mavzuga kompleks yondashuv ta'minlangan.

Kasbiy mas'uliyat kasbiy faoliyat doirasidagi normalar, standartlar va axloqiy tamoyillarga rioya qilishda namoyon bo'ladi. U kompetensiyani, o'z vazifalarini vijdonan bajarishni, ishbilarmonlik etikasi va qonunlariga rioya qilishni, shuningdek, hamkasblar, mijozlar va jamiyat oldidagi majburiyatlarni o'z ichiga oladi. Kasbiy mas'uliyatning yo'qligi ish sifatining pastligi, samarasizlik va korrupsiyaga olib keladi, bu esa o'z navbatida jamiyat taraqqiyotiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy javobgarlik - bu shaxs, tashkilot yoki davlatning jamiyat oldidagi majburiyati. Bu jamiyat hayotida ishtirok etish, huquqiy va axloqiy meyorlarga rioya qilish, atrof-muhitni muhofaza qilish, xayriya tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va boshqalarning huquqlarini hurmat qilishni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy mas'uliyat korporativ boshqaruv, siyosat va fuqarolik jamiyatida alohida ahamiyatga ega, chunki u barqaror rivojlanish va ijtimoiy munosabatlarni uyg'unlashtirishga yordam beradi. Mas'uliyatning bu shakllari o'zaro chambarchas bog'liqdir. Shaxsiy mas'uliyat kasbiy va ijtimoiy mas'uliyat uchun asos bo'lib, ularning mutanosibligi adolatli va ilg'or jamiyatni yaratishda muhim rol o'ynaydi, bunda har bir shaxs o'z roli va hissasi haqida xabardor bo'lib, Hisobdorlik jamiyatda nazorat va ishonchning muhim mexanizmi, shaxslar, tashkilotlar va davlat institutlari darajasida harakatlar shaffofligini ta'minlaydi. Bu o'z qarorlari, harakatlari va natijalari to'g'risida muayyan subyektlarga - jamiyatga, ish beruvchilarga, davlat organlariga yoki manfaatdor shaxslarga hisobot berish mas'uliyatini anglatadi. Hisobdorlik orqali nazorat suiiste'mol, korrupsiya va noto'g'ri boshqaruvning oldini olishga yordam beradi.

Demokratik jamiyatda bu tamoyil davlat organlari uchun ayniqsa muhimdir, chunki hokimiyatning fuqarolar oldidagi hisobdorligi institutlarga ishonchni mustahkamlaydi, qonuniylik va adolatni ta'minlaydi. Biznesda javobgarlik axloqiy meyorlarga rioya qilishga yordam beradi va iste'molchilar va investorlar manfaatlarini himoya qiladi, ijtimoiy sohada esa axloqiy va huquqiy normalarni qo'llab-quvvatlagan holda jamiyat oldidagi mas'uliyatni shakllantiradi.

Biroq, javobgarlik faqat qattiq nazorat mexanizmi bilan cheklanib qolmasligi kerak. Bu ishonchni mustahkamlashda ham rol o'ynaydi, chunki shaffoflik va o'z harakatlari uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga tayyorlik odamlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar va hamkorlikni rivojlantiradi. Umumiy nazoratga asoslangan ortiqcha javobgarlik xatolardan qo'rqish, tashabbusning pasayishi va vazifalarni rasmiy bajarishga olib kelishi mumkin. Hisobdorlik erkinlik va ijodkorlikni cheklamaydigan, balki jamiyatda adolat, mas'uliyat va ishonchni ta'minlash vositasi bo'lib xizmat qiladigan muvozanatni topish muhim. Mas'uliyatni ichki (axloqiy) va tashqi (rasmiy) ga bo'lish mumkin, ularning har biri jamiyatda javobgarlikni ta'minlash va inson xatti-harakatlarini tartibga solishda o'ziga xos rol o'ynaydi. Ichki (axloqiy) javobgarlik shaxsning shaxsiy e'tiqodlari, qadriyatlar va axloqiy tamoyillariga asoslanadi. Bu vijdon, axloqiy meyorlar va o'zi va boshqalar oldidagi burch hissi bilan belgilanadi. Axloqiy javobgarligi yuqori bo'lgan shaxs o'z qilmishining oqibatini sezadi, hatto uning harakatlari e'tibordan chetda qolsa ham yoki tashqi nazorat ostida bo'lmasa ham, to'g'ri ish qilishga intiladi. Hisobdorlikning bu shakli ixtiyoriydir va ichki motivatsiyaga asoslanadi. Tashqi (rasmiy) javobgarlik boshqa odamlarga, tashkilotlarga yoki davlat tuzilmalariga hisobot berish zarurati bilan bog'liq. U qonunlar, korporativ standartlar, ijtimoiy normalar va boshqa nazorat mexanizmlari bilan tartibga solinadi. Tashqi javobgarlik yuridik javobgarlik, ish beruvchiga hisobot berish, rahbariyatga bo'ysunish yoki qoidalar va qoidalarga rioya qilish zarurati shaklida bo'lishi mumkin. Ushbu turdagi javobgarlik o'rtasidagi asosiy farq motivatsiya manbaidadir: ichki javobgarlik shaxsiy e'tiqoddan kelib chiqadi, tashqi javobgarlik esa majburlash va nazorat qilishning ijtimoiy mexanizmlari bilan ta'minlanadi. Mas'uliyatning ushbu shakllari o'rtasidagi ideal muvozanat odamlar nafaqat belgilangan qoidalarga rioya qiladigan, balki o'zlari va boshqalar oldidagi mas'uliyatini tan oladigan, mazmunli va vijdonan harakat qiladigan jamiyatni yaratishga imkon beradi.

Mas'uliyat va javobgarlik jamiyat hayotining turli jabhalarida, uning barqarorligini, adolat va taraqqiyotini ta'minlashda asosiy o'rin tutadi. Ularning uyg'un kombinatsiyasi mansab vakolatlarini suiiste'mol qilishning oldini olishga, fuqarolar va tashkilotlar o'rtasidagi ishonch darajasini oshirishga, ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy tizimlarning samarali faoliyat yuritishi uchun shart-sharoit yaratishga xizmat qiladi. Siyosatda mas'uliyat va javobgarlik demokratik boshqaruvning asosidir. Davlat organlari o'z faoliyatining shaffofligini ta'minlagan holda o'z qarorlari uchun fuqarolar oldida javob berishga majburlirlar. Saylov mexanizmlari, jamoatchilik nazorati va mustaqil institutlar orqali hokimiyatning javobgarligi korrupsiyaning oldini oladi, aholining davlatga ishonchini oshiradi va inson huquqlarini himoya qilishga yordam beradi.

Korporativ ijtimoiy mas'uliyat atrof-muhitning barqarorligi, ishchilarga adolatli munosabatda bo'lish, adolatli ish haqi, inson huquqlarini hurmat qilish va ijtimoiy tashabbuslarda ishtirok etishni o'z ichiga oladi. Uzoq muddatli rivojlanishga yo'naltirilgan biznes nafaqat moliyaviy manfaatlarini, balki o'z faoliyatining ijtimoiy va ekologik oqibatlarini ham hisobga oladi. Misol uchun, kompaniyalar

chiqindilarni kamaytirish, chiqindilarni qayta ishlash, xayriya tashkilotlariga berish va mahalliy hamjamiyatlarni qo'llab-quvvatlash dasturlarini amalga oshirmoqda. Ishbilarmonlik odob-axloqi halollik, oshkoralik, qonunga rioya qilishni va barcha manfaatdor tomonlarning huquqlarini hurmat qilishni nazarda tutadi. Korporatsiyalar korrupsiyaga qarshi standartlarga rioya qilishlari, bozorlarni monopollashtirishdan qochishlari, adolatli mehnat sharoitlari va mahsulot xavfsizligini ta'minlashlari kerak. Soliq to'lashdan bo'yin tovlash, ishchilarni ekspluatatsiya qilish yoki bozorni manipulyatsiya qilish kabi adolatsiz amaliyotlar biznesga ishonchni susaytiradi va iqtisodiy inqirozlarga olib kelishi mumkin. Mas'uliyatli va axloqiy biznes nafaqat iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi, balki jamiyat barqarorligini ham mustahkamlaydi. Ijtimoiy va ekologik mas'uliyat tamoyillariga amal qiladigan kompaniyalar raqobatdosh ustunliklarga ega bo'ladilar, o'z obro'sini oshiradilar va mijozlar va hukumat bilan uzoq muddatli hamkorlikni yo'lga qo'yadilar. Ijtimoiy sohada adolatli va barkamol jamiyatni shakllantirishda fuqarolik mas'uliyati va faolligi hal qiluvchi o'rin tutadi. Fuqarolik mas'uliyati har bir shaxsning jamiyat hayotidagi o'rini bilishi, boshqalarning huquq va erkinliklarini hurmat qilishi, ijtimoiy muammolarni hal qilishda ishtirok etishi va turmush sharoitini yaxshilashga intilishini anglatadi. Bu qonunlarga rioya qilish, soliq to'lash, ijtimoiy normalarga rioya qilish, shuningdek, ko'ngillilik faoliyati va ijtimoiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashda ifodalanadi. Fuqarolik faolligi jamiyat manfaatlarini himoya qilish, inson huquqlarini ta'minlash, adolatsizlik va korrupsiyaga qarshi kurashda birlashadigan ijtimoiy mas'uliyatning yanada faol shaklidir. Bu ijtimoiy harakatlar, xayriya loyihalari, ekologik tashabbuslar va siyosiy harakatlarda ishtirok etish orqali o'zini namoyon qiladi. Ijtimoiy muammolarni aniqlash va hal etish, hukumat qarorlari va jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatishda faollar muhim o'rin tutadi.

Tahlil va natijalar. Erkinlik va zaruriyat o'zaro qarama-qarshi bo'lsa-da, ular bir-birini to'ldiruvchi tushunchalardir. Zaruriyat mavjudlikning asosiy qonunlarini bildirsa, erkinlik shu doirada tanlov imkoniyatidir. Ijtimoiy normalar, axloqiy meyorlar, qonunlar va globalashuv sharoitlari bu ikki tushuncha o'rtasidagi murakkab muvozanatni yuzaga keltiradi. Ekologik inqiroz, axborot xavfsizligi, fuqarolik jamiyati kabi zamonaviy muammolar erkinlik va zaruriyatni muvozanatli yondashuv asosida hal qilishni talab qiladi. Ijtimoiy qonunlar bu muvozanatni saqlovchi vosita bo'lib, erkinlikni cheklamaydi, balki uni amalga oshirish imkonini yaratadi.

Fuqarolik mas'uliyati va faollik o'rtasidagi uyg'unlik har bir inson sodir bo'layotgan o'zgarishlarda o'z daxldorligini anglaydigan va ularni shakllantirishda ishtirok etishga tayyor bo'lgan kuchli fuqarolik jamiyatini yaratadi. Ijtimoiy muammolarga loqaydlik, faol ishtirok etmaslik jamiyatning turg'unligiga, ijtimoiy adolatsizlikning kuchayishiga, demokratik institutlarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Aksincha, fuqarolarning ongli ishtiroki jamiyatni yanada mustahkam, yaxlit va o'zini o'zi boshqarishga qodir qiladi. Ta'lim sohasida ta'lim sifatini, shaxs shakllanishi va jamiyat kelajagini belgilab beruvchi mas'uliyat asosiy o'rin tutadi. U o'qituvchilar, talabalar va

ta'lim muassasalariga taalluqlidir, ularning har biri jamiyat oldidagi o'ziga xos mas'uliyatga ega. O'qituvchilar bilim berish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va o'quvchilarni tarbiyalash uchun mas'uldirlar. Ular axloqiy meyorlarga rioya qilishlari, bilimlarni obyektiv baholashni ta'minlashlari, akademik halollikni saqlashlari va qulay ta'lim muhitini yaratishlari kerak. Ularning roli nafaqat ma'lumot uzatish, balki o'quvchilarda o'z-o'zini rivojlantirishga intilish, mas'uliyat va fanga hurmatni rivojlantirishdir. O'quvchilar va talabalar ta'lim jarayoni uchun o'z mas'uliyatini ham anglashi kerak. Bunga o'quv topshiriqlarini vijdonan bajarish, o'qituvchi va kursdoshlarga hurmat, mustaqil bilim olishga intilish va intizomni rivojlantirish kiradi. Ularning o'quv jarayonida faol ishtirok etishi ta'limni yanada samarali va mazmunli qiladi. Ta'lim muassasalaridan yuqori sifatli ta'lim berish, davlat standartlariga rioya qilish, akademik erkinlikni qo'llab-quvvatlash, o'qituvchilarning kasbiy o'sishi va talabalarning rivojlanishi uchun sharoit yaratish talab etiladi. Shuningdek, ular o'z faoliyatining shaffofligi va ta'lim dasturlari samaradorligini ko'rsatib, jamiyat oldida javobgar bo'lishi kerak. Ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari o'rtasidagi mas'uliyatning uyg'unligi savodli, mas'uliyatli va ijtimoiy faol, kasbiy va shaxsiy o'zini o'zi anglash uchun tayyor fuqarolarni shakllantirishga yordam beradi. Mas'uliyat va javobgarlik o'rtasidagi mutanosiblik jamiyat, tashkilotlar va shaxslarning samarali faoliyati uchun zarurdir. Bu ikki tushuncha bir-biri bilan chambarchas bog'liq: javobgarlik o'z harakatlarning oqibatlarini bilishni anglatadi va javobgarlik muayyan tuzilmalar yoki jamiyatga majburiy hisobot berishni talab qiladi. Haddan tashqari nazorat va byurokratik tartib-qoidalarda ifodalangan haddan tashqari javobgarlik tashabbusning pasayishiga, majburiyatlarni rasmiy bajarishga va xatolardan qo'rqishga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, mas'uliyatning yo'qligi jazosiz qolish, korrupsiya va mas'uliyatsiz xatti-harakatlar uchun sharoit yaratadi. Ushbu jihatlarda o'rtasidagi optimal muvozanat hayotning turli sohalarida adolat, samaradorlik va ishonchni ta'minlaydi. Siyosatda bu hukumatning fuqarolar oldida uning faoliyatini falajlashi mumkin bo'lgan haddan tashqari bosimsiz javobgar bo'lishi zarurligida ifodalanadi. Iqtisodiyotda muvozanatga korporativ mas'uliyat orqali erishiladi, bunda korxonalar jamiyat manfaatlarini hisobga oladi, lekin baribir innovatsiyalar va rivojlanish erkinligini saqlab qoladi. Ta'limda o'quvchilar va o'qituvchilarning shaxsiy mas'uliyatini ta'lim muassasalarining javobgarligi mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish mutaxassislar tayyorlashning yuqori sifatli tizimini yaratadi. Shunday qilib, mas'uliyat va javobgarlik o'rtasidagi uyg'unlik jamiyatda barqarorlik, samaradorlik va adolatga erishish, o'z-boshimchalik va ortiqcha tartibga solishning oldini olish imkonini beradi.

Xulosa va takliflar. Erkinlik va zaruriyat tushunchalari nafaqat falsafiy, balki amaliy ahamiyatga ham egadir. Ular zamonaviy jamiyatda shaxsiy huquqlar va ijtimoiy mas'uliyat muvozanatini belgilovchi mezonlardir. Erkinlik zaruriyatni tan olib, uni ijodiy rivojlanish vositasiga aylantirgan holda ro'yobga chiqadi. Jamiyatda ijtimoiy institutlarning faoliyati aynan shu dialektik muvozanatga asoslanmog'i lozim.

ADABIYOTLAR

1. Хабермас, Ю. Общественное мнение и публичная сфера. - М.: Республика, 1997.
2. Clark S. H. Paul Ricoeur. - London, 1990.
3. Бауман, З. Глобализация: Логика нового мира. — М.: Наука, 2003.
4. Гидденс, Э. Последствия модерности. — М.: Логос, 1996.
5. Кастельс, М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. - М.: Изд-во Высшей школы экономики, 2001.